

### НАУКОВІ ОСНОВИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ» У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЮРИДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Безпека життєдіяльності людини (далі – БЖД), як освітня дисципліна, перебуває на стадії розвитку і становлення та належить до фундаментальних наук. Однак донині ще відсутнє навіть нормативне визначення предмета БЖД, наукові основи, відповідна нормативна база. Для вирішення цих питань розроблено Концепцію освіти за напрямом «Безпека життя і діяльності людини», що затверджена Міністерством освіти України 12 березня 2001 року. Стратегічним принципом вирішення проблеми має бути принцип управління безпекою (ризиком) як складовою якості благополуччя життя людини та допустимого ризику.

Взаємодія людства з навколишнім природним середовищем досягнула гранично допустимої межі. Частка наслідків надзвичайних ситуацій (далі – НС) природного та техногенного характеру становить понад 4% ВВП у світовій економіці. Статистика виникнення НС в Україні свідчить, що методи й підходи, які використовуються для забезпечення безпеки, є неефективними і не відповідають сучасним вимогам часу [1].

Основу курсу БЖД становлять системний та діяльнісний підходи, принцип проектування діяльності [2].

Метою курсу БЖД є підготовка особи до активної участі в забезпеченні повноцінного життя в суспільстві, що динамічно змінюється.

Об'єктом вивчення курсу БЖД є процес формування безпеки особистості як явище. Предметом є форми, підходи створення моделі безпеки.

Рівень безпеки людини залежить від:

- навколишнього середовища (довкілля, побут, транспорт, дозвілля, виробництво, соціальні відносини тощо);
- державної системи підтримки безпеки людини (органи правопорядку, пожежна охорона, охорона праці, цивільна оборона, охорона здоров'я);
- індивідуальної захищеності людини (психофізіологічний стан, мотивація).

Завдання курсу БЖД визначається основними чотирма правилами виховання за І. Кантом:

- 1) здобути знання з БЖД;
- 2) одержати навички безпечної праці;
- 3) навчитися поводитися в небезпечних ситуаціях;
- 4) стати морально стійким у ризикованих випадках.

Основними завданнями курсу БЖД є:

- формувати культуру людини щодо безпеки;
- забезпечувати належний стан індивідуальної захищеності людини шляхом формування й розвитку тих якостей особистості, що сприяють розвитку безпеки, необхідних знань, умінь;

- підвищувати інтенсивність наукової та інших форм освітянської роботи за напрямом БЖД як в закладах освіти, так і поза ними;
- сприяти ефективності роботи державної системи безпеки населення шляхом навчання і підготовки людей до їх адекватної взаємодії, активної позиції щодо вдосконалення державної системи, у тому числі – у законодавчій сфері;
- удосконалювати управління освітою всіх верств населення за критеріями напряму БЖД [3].

Поняття безпеки життєдіяльності є складним та багатограним. У широкому розумінні це поняття охоплює систему врегульованих суспільних відносин щодо забезпечення основних прав і свобод, життєво важливих потреб та інтересів особистості, суспільства; у вузькому – визначає безпеку особи в конкретних умовах надзвичайних ситуацій.

Тому можна дійти висновку: якщо валеологія вивчає проблеми збереження здоров'я і безпеки в повсякденному житті на виробництві (охорона праці) та в побуті, то БЖД – в умовах НС. Таким чином, цей курс можна розглядати в контексті з валеологією екстремальних ситуацій, пов'язуючи її з діяльністю систем Цивільної оборони, пожежної охорони, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи.

Отже, теоретичною основою курсу БЖД є сучасне уявлення про влаштування Всесвіту, планетарні проблеми (за В.І. Вернадським), взаємовідносини розуму (планетарної наукової думки) та стихійних процесів у природі та суспільстві.

Теоретичні дослідження безпеки людини в умовах надзвичайних ситуацій свідчать про необхідність розглядати їх в аспекті історії розвитку людини, суспільства і природи, з одного боку, а з іншого – за аспектом їхніх внутрішніх відносин [4]. При цьому виділяють такі групи суперечностей: внутрішні – усередині суспільства (ендогенні); зовнішні – між природою і суспільством (екзогенні).

Для вирішення завдань освіти БЖД необхідно вирішити питання підготовки викладача, здатного реалізувати у своїй професійній діяльності провідні принципи гуманістично спрямованої психології та педагогіки. Дидактика як складова педагогіки, виходячи зі специфічних особливостей процесу вивчення БЖД, визначає ті основні принципи, на основі яких здійснюються в процесі навчання завдання освіти. Тобто викладається система знань, умінь, навичок, оволодіння якими забезпечить розвиток розумових, фізичних здібностей студентів, формування в них основ світогляду й моралі, національної ідеї та ідеї сталого розвитку суспільства й відповідної їм поведінки, готує до життя та праці, виживання в надзвичайних ситуаціях.

В основу викладання у вищій школі покладено такі принципи: систематичності та послідовності в підготовці спеціалістів; свідомості; активності та самостійності у навчанні; поєднання індивідуального пошуку знань з навчальною роботою в колективі; поєднання абстрактності мислення з наочністю викладання; міцності засвоєння знань. Вивчення предмета БЖД спрямовано на індивідуально-типологічні особливості слухачів, студентів та викладачів, максимальний розвиток особистісних властивостей. Злагоджена взаємодія підсистем

усередині самої системи забезпечується за рахунок педагогічного управління. В умовах значної кількості філософських підходів до освіти, що акцентують увагу на тих чи інших цінностях, необхідна гармонійна спрямованість на духовно-моральний аспект життя.

Вивчення курсу БЖД та набування знань відбувається, в основному, за допомогою таких форм: лекцій, самостійної роботи, семінарських та практичних занять, консультацій, заліків, різних форм позааудиторної роботи. Викладачам для активізації навчального процесу потрібно використовувати такі сучасні методи вивчення БЖД: групові форми навчальної роботи, ділові навчальні ігри, проблемне навчання, програмоване навчання, заняття за тематичними планами тощо. При цьому вивчення та розвиток наук про природу, економіку, людські відносини, етику поведінки, культуру безпеки життєдіяльності, мову міжособистого спілкування нададуть можливість глибше зрозуміти та ефективно вирішувати проблеми з питань БЖД у майбутній педагогічній діяльності.

### *Література*

1. Про цивільну оборону України: Закон України 1993 р.
2. Про правові засади цивільного захисту: Закон України від 25 березня 2005 р.
3. Програма підготовки студентів у вищих навчальних закладах 1995 р.
4. Наказ міністра освіти, начальника штабу Цивільної оборони України № 182/200 від 20 червня 1995 р.
5. Концепція освіти за напрямом «Безпека життя і діяльності людини»: Міністерство оборони України від 12 березня 2001 року.

УДК 340:174

*Л.М. Писаренко*

## **СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ**

В юридичній науці хрестоматійні ідеї інтегративного підходу до права, дії права, властивостей правових норм, правотворчої, правозастосовної і правоохоронної діяльності тільки і здатні забезпечувати досягнення необхідного соціального і правового результату. Але визнають, що разом зі спеціально юридичним необхідний і соціологічний підхід, який припускає особистісний підхід, реалізацію формули «людина є міра всіх речей», у тому числі і правових «речей». Особистістю є не тільки об'єкт правового впливу, але і джерело, що формує право, сила, яка творить і перетворює через право соціальну дійсність. Пріоритет людської особистості, її інтересів і потреб, соціальних груп у всіх правових рішеннях і діях безперечний, бо така гуманістична природа права.

Людська спрямованість права, посилення людського начала в ньому, збільшення його сили і реального впливу на соціальні процеси можливі тільки